

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua.

Työryhmän raportti on ytimekäs ja selkeä. Raportti sisältää ilahduttavan konkreettisia, toteuttamiskelpoisia esityksiä, jotka ovat hyvin linjassa tunnistettujen kehittämistarpeiden ja alan toimijoiden esittämien kehittämis ehdotusten kanssa.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry:n näkökulmasta kaikkein kriittisintä taide-, kulttuuri- ja tapahtuma-alan tulevaisuuden kannalta on ratkaista itsensätyöllistäjien ja monityöläisten sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyvät rakenteelliset ongelmat. Pidämme siis kaikkein tärkeimpänä toimenpide-ehdotusta palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamisen helpottamisesta. Kuten raportissa todetaan, kyse ei ole vain taide- ja kulttuurialaa koskevasta ongelmasta. Muilla sektoreilla nyt vauhdilla yleistyvät työnteon muodot ovat olleet kuitenkin taide- ja kulttuurialalla todellisuutta jo pitkään.

Alan työelämän kehittämisen kannalta erittäin tärkeä on myös ehdotus siitä, että taide- ja kulttuurialalle koulutettavien kykyä neuvotella työehdoista, korvauksista ja tekijänoikeuksista vahvistetaan. Tähän ehdotukseen liittyen on keskeistä huomioida myös EU-komission syyskuussa 2022 hyväksymät suuntaviivat yksityisyrityksien (eli itsensätyöllistäjien) kollektiivisesta neuvottelu-oikeudesta. Komissio on ilmoittanut seuraavansa, miten suuntaviivat otetaan huomioon kansallisella tasolla. Tulevalla hallituskaudella on siis varmistettava, että neuvottelu-oikeus toteutuu suuntaviivojen linjaamalla tavalla myös Suomessa. Tämä on tarvittaessa varmistettava kansallista lainsäädäntöä täsmentämällä.

Alan kasvun ja kehittymisen kannalta on puolestaan tärkeää kehittää sellaisia rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä, jotka mahdollistavat taide- ja kulttuurialojen tukemisen osana elinkeinopoliittisia palveluita. Alalle on kohdennettava sekä koronakriisin jälkeisen jälleenrakennuksen tueksi että

kasvun vauhdittamiseksi tuotekehitys- ja investointitukea. Rahoituksessa on huomioitava alan erityispiirteet: kustannukset kertyvät etupainotteisesti, tulot vasta niiden jälkeen.

Kannatamme myös taiteen ja kulttuurin rahoitusosuuden nostamista prosenttiin. Tämä on kustannuksiltaan pieni, mutta vaikutuksiltaan merkittävä teko. Ala tarvitsee pitkän epävarmuuden ajan jälkeen vakautta.

Toimialan tilasto- ja tietoperustan sekä alan vaikuttavuuteen liittyvään monialaiseen tutkimukseen panostaminen on myös erittäin tärkeää.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Hallinnonalojen yhteistyön lisääminen on edellytys monien työryhmän tavoitteiden toteutumiselle. Työryhmän ehdotus hallinnonalat ylittävän kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevän ministeriryhmän perustamisesta on yksi hyvä ratkaisu tähän.

Taiteen ja kulttuurin on oltava eri hallinnonalat läpäisevä teema, joka näkyy vahvasti myös hallitusohjelmassa. Eri hallinnonalat ylittävän, kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevän ministeriryhmän perustamisen on oltava mukana seuraavassa hallitusohjelmassa. Sama koskee myös keskeisimpiä muita esityksiä, jotka on toteutettava niin pian kuin mahdollista (kulttuuribudjetin nostaminen, itsensätyöllistäjien työttömyys- ja sosiaaliturvan parantaminen yms.).

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurialan merkitys laajasti työllistävänä ja jatkuvasti kasvavana toimialana on tunnistettava ja tunnustettava kaikilla hallinnonaloilla.

Työryhmän ehdotus kulttuuripoliittisesta selonteosta on hyvä. Selonteon tulee tähdätä konkreettisiin, alan kasvua edistäviin toimenpiteisiin ja sen valmisteluun tulee ottaa mukaan laajasti kentän toimijoita. Kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevän ministeriryhmän perustaminen on puolestaan hyvä keino sitouttaa eri hallinnonalat mukaan toimialan kehittämiseen.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurialan rahoittaminen on kannattava investointi: vahvassa kasvuvaiheessa oleva ala työllistää valtavasti ihmisiä eri sektoreilla ja tuottaa elinvoimaa koko yhteiskunnan hyväksi. Tulevalla hallituskaudella koronapandemian aikaisista sulkutoimista toipuva ala tarvitsee tukea paitsi jälleenrakennukseen, myös uudistumiseen ja hyvässä vauhdissa olevaan kasvuun.

Taide-, kulttuuri- ja tapahtuma-ala on huomattava kasvuala. Taide- ja kulttuuriala työllistää tällä hetkellä noin 120 000–130 000 henkilöä, tapahtuma-alalla puolestaan työskentelee kaikkiaan noin 200 000 henkilöä. Taide- ja kulttuurialan osuus BKT:stä on Suomessa toistaiseksi 3,1 %, mikä on reilusti alle EU:n keskiarvon (4,4 %), joten kasvupotentiaalia on valtavasti.

Alalle on kohdennettava koronakriisin jälkeisen jälleenrakennuksen tueksi ja kasvun vauhdittamiseksi myös tuotekehitys- ja investointitukea. Rahoituksessa on huomioitava alan erityispiirteet: kustannukset kertyvät etupainotteisesti, tulot vasta niiden jälkeen.

Taide- ja kulttuurialan perusrahoitus nojaa valtion budjettirahoitukseen. TAKU kannattaa ehdottomasti taiteen ja kulttuurin rahoitusosuuden nostamista vähintään prosenttiin valtion kokonaisbudjetista. Tämä on kustannuksiltaan suhteellisen pieni, mutta vaikutuksiltaan merkittävä teko.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Jotta kulttuurialan osaamis pohjaa voidaan vahvistaa, on turvattava taide- ja kulttuurialojen koulutusohjelmien perusrahoitus. Suomi on sitoutunut Unescon yleissopimukseen aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta. Samaan aikaan taiteiden tutkimuksen yliopisto-opetusta ajetaan alas kovaa vauhtia. Sopimusta ei siis noudateta. Leikkaukset ovat vaarantaneet opetuksen laadun, riittävyden sekä jopa kokonaisia koulutusohjelmia.

Tämä on kohtalokasta yhteiskunnan toimintakyvyn, uudistumisen, kulttuuriperinnön jatkuvuuden sekä laajasti monialaisen sivistyksen kannalta, mutta myös yksittäisten opiskelijoiden kannalta. Taide- ja kulttuurialan korkeakouluopiskelijoille on taattava mielekäs ja hyvinvoinnin kannalta kestävä opintopolku.

Jatkuvan oppimisen mahdollisuudesta on huolehdittava myös työelämässä, jotta taide-, kulttuuri- ja tapahtuma-ala säilyttää paitsi vetovoimansa työnmurroksessa myös edellytykset kehittymiseen. Työntekijöille on oltava lakisääteinen oikeus osaamisen päivittämiseen työajalla, ja täydennyskoulutuksesta on tehtävä verovapaa henkilöstöetu.

Yhteiskunnan kestävässä kasvussa tarvittavasta taide-, kulttuuri- ja tapahtuma-alan erityisosaamisesta ja asiantuntemuksesta on pidettävä huolta. Menestyvä yhteiskunta tarvitsee taide- ja kulttuurialan korkeakoulutettuja osaajia, joiden erityisosaamisesta ja asiantuntemuksesta on pidettävä huolta.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Nykyinen työttömyys- ja sosiaaliturvajärjestelmä ei tue työelämässä jo kauan sitten tapahtunutta muutosta, jossa itsensä työllistäminen ja monityöläisyys eli eri työnteon muotojen yhdisteleminen ovat yhä yleisempiä. Taide- ja kulttuurialalla monityöläisyys on ollut yleistä pitkään: TAKUn syksyllä 2021 tehdyn jäsenkyselyn mukaan 49 prosentilla kyselyyn vastanneista oli jokin sivutulonlähde pääasiallisen toimeentulonsa ohella.

Työttömyys- ja sosiaaliturvajärjestelmää on kehitettävä kokonaisuutena siten, että se on reilu kaikille. Eri työnteon muotojen yhdistämisen on oltava sosiaali- ja työttömyysturvan kertymisen kannalta kannattavaa. Työttömyysturvalakia on muutettava siten, että työssäoloehto ja ansiosidonnaista työttömyysturvaa voi kerryttää yhdessä vakuutusjärjestelmässä riippumatta siitä, onko työtulo ollut yrittäjä- vai palkkatuloa. Ilaahduimme, että työryhmä oli nostanut raportissaan esiin yhdistelmävakuutuksen. TAKUn tavoite on, että yhdistelmävakuutus otetaan käyttöön hallituskaudella 2023–2027. Vain reilut rakenteet mahdollistavat kestävä ja inhimillisen työelämän.

**Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

Kulttuurialan seuranta ja tilastointi on saatava samalle tasolle muiden toimialojen kanssa. Kannatamme raportissa esitettyä ehdotusta kulttuurialan tilasto- ja tietoperustan vahvistamisesta sekä alan vaikuttavuuden tutkimuksen lisäämisestä. Luotettavan tilastoinnin kannalta kriittistä on, että suurinta osaa alan keskeisistä ammattinimikkeistä (kuten vuosikymmeniä käytössä ollut kulttuurituottaja) ei vielä löydy esimerkiksi työvoimahallinnon ja Tilastokeskuksen toimialaluokituksista. Tällä on suora vaikutus alan tilastoihin ja niiden luotettavuuteen.

Leo Nea
Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry